

Galbenul - istoria unei culori paradoxale

Galbenul este una dintre cele mai vechi culori din istoria artei, făcându-și apariția în unele dintre cele mai vechi picturi ce datează încă din Egiptul Antic. Culoarea galbenă poate fi întâlnită chiar și în preistorie fiind folosită la realizarea picturilor rupestre. Cuvântul „galben” provine din echivalentul său în latină „galbinus”, care desemnează una dintre culorile cel mai des asociate cu divinitatea și religia.

Soarele cel galben a fost venerat în nenumărate religii, zeii soarelui din istoria umanității purtând culoarea galbenă ca reprezentare a originii divine. Tocmai datorită asocierii sale cu lumina soarelui, galbenul este considerat o culoare caldă și se află între portocaliu și verde în spectrul vizibil, cu o lungime de undă între 570 și 590 nanometri. Asocierile sale cu lumina solară au transformat această culoare de-a lungul timpului într-un simbol pentru fericire, bucurie, optimism și vitalitate, însă în picturile cu specific religios galbenul era culoarea purtată de Iuda, un simbol creștin al înșelăciunii. Tot din acest considerent, în Franța secolului al X-lea ușile caselor trădătorilor și falsificatorilor de bani erau vopsite cu galben. În istoria creștinismului galbenul a fost utilizat și pentru a-i deosebi pe cei ce aveau altă religie - în secolul al XV-lea, evreii au început să poarte pe teritoriul Franței haine marcate cu un cerc, cel mai adesea de culoare galbenă, simbolică ce a revenit în Germania nazistă sub forma stelei. Galbenul ocru este unul dintre cei mai vechi pigmenți din istorie, fiind utilizat chiar și în urmă cu 17 000 de ani în picturile rupestre (peștera Lascaux din Franța). Galbenul ocru este o formă de oxid de fier descris deseori drept oxid pe bază de pământ. Pigmenții galbeni folosiți de artiști de-a lungul timpului au fost realizați din hidroxid de fier, având deci la bază minerale naturale și compuși conținând proporții variate de fier, oxigen și hidrogen. În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea au fost descoperiți și produși pigmenții sintetici, care au înlocuit rapid nuanțele de galben obținute în mod tradițional din diferite substanțe, printre care și arsenicul. În budism se spune că galbenul șofran al robelor purtate de călugări a fost ales de însuși Buddha - culoarea era anterior purtată de cei acuzați de crimă și a fost aleasă tocmai pentru a simboliza umilința și separarea de societatea materialistă. Potrivit scripturilor budiste, vopselele pentru robe erau obținute din șase tipuri de substanțe provenite din diverse rădăcini și tuberculi, plante, scoarțe, frunze, flori și fructe. În hinduism, zeul Krishna — care simbolizează compasiunea și iubirea - apare deseori în veșminte de culoare galbenă. Aceeași culoare este folosită și de sadhu, cei considerați oameni sfinți în India. În islamism galbenul simbolizează înțelepciunea, iar în mitologia creștină cheia aurie ce deschide poarta către Rai, dăruită Sfântului Petru de către Hristos.

Culoarea galbenă a fost populară și în mediul artistic - pictorul olandez post-impresionist Vincent Van Gogh (1853-1890) este cunoscut pentru că a folosit galbenul mai presus de toate celelalte culori pentru a crea picturi celebre precum „Casa Galbenă”(1888) sau „Noapte înstelată” (1889). Pictura „Natură moartă cu gutui, lămâi, pere și struguri” (1887) a fost realizată de către Van Gogh cu ajutorul unei singure nuanțe de galben. În așa-numita „perioadă albastră” a pictorului spaniol cubist Pablo Picasso (1881-1973), artistul folosea galbenul pentru a sublinia trăsăturile fețelor și ale altor obiecte importante din lucrările sale.

În afara lumii artistice, galbenul este o culoare utilizată deseori în materialele de semnalistică pentru semnalarea unui pericol sau pentru promovarea siguranței la locul de muncă sau în spațiile publice. Acest fenomen a început în secolul al XX-lea în principal pentru că galbenul poate fi observat foarte repede de la depărtare, chiar și din vehicule care se deplasează cu viteză. Care este explicația la nivel fiziologic? Când lumina atinge un anumit obiect, acesta absoarbe o parte din ea în timp ce restul este reflectată. Această lumină reflectată este captată de retină, pe care se găsesc trei tipuri de receptori numiți conuri. Fiecare este sensibil la o anumită lungime de undă a luminii - roșu pentru lungimi de undă mari, verde pentru lungimi de undă medii, albastru pentru lungimi de undă scurte. Conurile roșii și verzi din retina noastră sunt extrem de sensibile la lumina — atunci când vedem culoarea galbenă aceste două tipuri de conuri sunt stimulate la intensitate maximă. O altă caracteristică unică a galbenului este aceea că majoritatea persoanelor daltoniste o pot vedea. Folosirea galbenului ca fundal pentru un text negru oferă vizibilitate maximă și lizibilitate, indiferent de momentul zilei — de aceea galbenul este culoarea perfectă pentru semnele de avertizare.

Dacă galbenul ocru a fost printre primii pigmenți folosiți, egiptenii și în general popoarele antice au folosit cu precădere mineralul numit auripigment - o varietate de sulfură de arsen cunoscut și sub numele de arsen galben - pentru crearea unor nuanțe mai strălucitoare decât ocru. În Evul Mediu europenii obțineau galbenul din plumb și staniu, pentru ca mai târziu să importe galbenul indian și să redescopere metoda de producere a galbenului de Napoli, asemănătoare cu cea folosită de indienii. Chimia modernă a dus la crearea mai multor nuanțe de galben, printre care și galbenul cobalt (descoperit în 1852), lămâie (1830), cadmiu (1820), crom (1816), galbenul de Napoli (folosit cu precădere în secolul al XIX-lea), galbenul indian (folosit mai ales în secolul al XVIII-lea), galbenul plumb-staniu (secolele XVII-XVIII), auripigmentul (secolele XIV-XVII) și galbenul Marte (descoperit după 1920).

Istoricul Michel Pastoureau precizează în volumul său „Galben. Istoria unei culori” (2019) că aceasta este culoarea care a suferit cea mai mare decădere de-a lungul secolelor, situându-se în percepția europenilor pe ultimul loc între cele 6 culori de bază. Tot de aici aflăm că în Roma Antică era folosită foarte des în picturi și mozaicuri, iar în timp a devenit culoarea preferată a femeilor măritate. O evoluție interesantă în istoria culorilor a avut loc în Evul Mediu, când culorile au devenit concepte abstracte și s-au transformat din adjective în substantive — până atunci nimeni nu ar fi folosit doar denumirea unei culori fără a preciza și obiectul vopsit în această culoare. Mai târziu, eroinele romanelor cavaleresti sunt descrise ca având părul blond - o marcă a frumuseții în Europa occidentală a vremii. Galbenul a fost o culoare înșelătoare încă din Evul Mediu: deși pe de o parte era asociată frumuseții, era binecunoscut printre oamenii de rând faptul că cei „galbeni la față” sunt bolnavi, astfel că această culoare a fost pe rând asociată și cu o „trădare” de altă factură decât cea a lui Iuda — trădarea trupului care îmbătrânește, este supus bolilor și decrepitudinii, după care încetează să existe. Începând cu secolul al XVI-lea Pastoureau remarcă „cromoclasmul” protestant prin care marii reformatori fac diferența între culorile „cinstite” (alb, negru, albastru, gri) și cele „necinstite” (roșu, verde, galben) de evitat de către toți bunii creștini. Mai târziu, secolul al XVIII-lea va aduce o nouă schimbare în istoria galbenului la nivel european. Importanța galbenului în Extremul Orient ajunge și în Europa transformând încă o dată percepția despre această culoare, mult apreciată pe atunci în variantele sale pastelate ca semn al rafinamentului în rândul clasei de mijloc.

În concluziile cărții sale, Michel Pastoureau afirmă că simbolistica galbenului a decăzut atât de mult în percepția contemporanilor încât nu poate decât să sufere o nouă ascensiune în viitor. Nu putem decât să sperăm același lucru.